

Aktuellt från Strömstad akademi Nr 2016-03 **News from Strömstad Academy No. 2016-03** **31 mars 2016**

Anders Gustavsson: Redaktörens ruta *Editor's corner*

Psykolog Gunnar Windahl fortsätter diskussionen om politik och religion som inleddes i det förra nyhetsbrevet. Nu tar han fasta på begreppen ideologi, nationalism och religion. Frågorna om nationalism kopplad till religion illustreras med situationen i dagens Ryssland. Tyck gärna till och kom med nya inlägg om dessa samtidsaktuella frågor.

Ekonomiprofessor Rune Wigblad fortsätter att skriva debattartiklar om hur den svenska staten bör kunna våga att hantera en svår ekonomisk situation bl. a. i samband med det kraftigt ökade flyktningmottagandet. Hur skall det ges ekonomisk injektion i den nya samhällssituationen? Åtstramningar bör ersättas av en strategisk framåtblickande investeringsbudget. Wigblads senaste artikel har varit publicerad i Dagens Arena den 3 mars 2016. Kom gärna med nya debattinlägg.

Fysiker och didaktiker Aadu Ott reflekterar kring ett föredrag den 17 mars i Göteborg om fysikern och nobelpristagaren Richard Feynman (1918-1988).

Teknologie doktor och miljö- och energiexpert Göran Bryntse rapporterar om senaste nytt inom pilotprojektet "Hållbart Kosteröarna 2025 baserat på 100% förnybar energi".

Rektor Lars Broman informerar om akademins styrelsemöte den 12 mars och om kommande aktiviteter. Det gäller bl. a. ett lunchmöte och ett redaktionsmöte gällande Acta Academiae Stromtadiensis i Uppsala den 13 april. Antologin Barnbarnens århundrade som utges av Novus forlag, Oslo kommer att i sin helhet föreligga i korrektur under april månad. Den skall presenteras i bokform vid den akademiska högtiden i Strömstad den 27-30 juni. Programmet för denna högtid är nu spikat. Vid vetenskapsfestivalen i Göteborg den 13-17 april medverkar Aadu och Aslaug Ott med föredraget "Albert och Harry – två vagabonder i Kosmos". Det gäller Albert Einstein och Harry Martinsson. Tiden är den 16 april kl. 14-15. Anders Gustavsson föreläser samma dag kl. 12.00-12.40 om "Stadens sommargäster möter västsvensk kustbefolkning".

Jag vill inskräpa en tidigare uppmaning att försöka värva nya medlemmar till akademien, inte minst kvinnor. Skicka in förslag till rektor Lars Broman. Jag önskar nya bidrag till aprilnumret med deadline den 28 april 2016 under adressen anders.gustavsson@ikos.uio.no. Sänd kortare artiklar och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Skriv både på svenska och engelska. Sänd också bidrag till Akademiens skriftserie Acta Academiae Stromtadiensis under adressen dr.stigo@gmail.com.

Psychologist Gunnar Windahl continues his discussion of politics and religion that began in the last newsletter. Now he concentrates on the concepts of ideology, nationalism and religion. The issues of nationalism linked to religion is illustrated by the situation in Russia today. You are welcome to send comments and new discussions on these contemporary topical issues.

Economy professor Rune Wigblad continues to write opinion articles on how the Swedish State should dare to deal with the difficult economic situation due to the sharp increase in the reception of refugees. How may it be financial injection in the new social situation? Austerity policy should be replaced by a strategic forward looking investment budget. Wigblad's latest article has been

published in Dagens Arena 3 March 2016. You are welcome to send new opinion articles.

Physicists and didactics Aadu Ott reflects on a speech March 17 in Gothenburg on the physicist and Nobel laureate Richard Feynman (1918-1988).

PhD, and environmental and energy expert Göran Bryntse reports on the latest news in the pilot project "Sustainable Koster Islands in 2025 based on 100 % renewable energy."

Rector Lars Broman informs about the Board meeting on 12 March and on upcoming activities. This applies to the lunch meeting and the editorial meeting of Acta Academiae Stromstadiensis in Uppsala on 13 April. The anthology "The grandchildren's century" published by Novus, Oslo will entirely be in the proofs in April. It shall be presented in book form at the academic festival in Strömstad 27-30 June. The program of this festival is now nailed. At the Science Festival in Gothenburg on April 13 to 17 will Aadu and Aslaug Ott give a lecture about "Albert and Harry - two vagabonds in the Cosmos." It concerns Albert Einstein and Harry Martinsson. The time is April 16. 14-15 o'clock. Anders Gustavsson lectures the same day at noon, 12:00 to 12:40 on "The city's summer visitors meets West Swedish coastal populations."

I would impress upon the earlier call to try to recruit new members to the academy, especially women. Send proposals to our rector Lars Broman. Finally, I wish to get new contributions to the April issue of the newsletter sent to my following address with deadline 28 April 2016: anders.gustavsson@ikos.uio.no. Please, write in both Swedish and English. Send short articles and / or reviews of new scientific literature. Send also contributions to Acta Academiae Stromstadiensis with the address: dr.stigo@gmail.com.

Bästa hälsningar, Best regards, Anders Gustavsson

Lars Broman: Från er rektor *From your Vice Chancellor*

Problem with the Academy's home page www.stromstadakademi.se

It cannot be opened if you have the latest Windows version, Windows-10 and use Windows Explorer. If you have problems, try e.g. Google Chrome.

Upcoming Events

Kosters Samhällsförening's annual meeting takes place on 2 April. The Sustainable Fossil Free Koster Project will have an informal meeting in connection with this meeting.

Fellows' Lunch at Ofvandahls, Uppsala 13 April 12-1430. Topic: How to make Strömstad Academy interdisciplinary? Notice Stig Svallhammar, dr.stigo@gmail.com, by 11 April if you will attend.

Academic Festival in Strömstad 27-30 June. Preliminary program, see below. Fellows can expect invitation in April.

Science Saturday in Falun 10 December. Strömstad Academy Fellows will give open lectures at Dalarnas Museum between 1200 and 1700.

Vetenskapslördag 10/12. Strömstad akademi avser att genomföra en vetenskapslördag på Dalarnas museum också i år. Medverkande är akademiledamöter som får en halvtimme var att berätta om något intressant ämne med bäring i sin egen forskningsverksamhet. Du som skulle vilja medverka ber jag skicka en intresseanmälan till lars.broman@stromstadakademi.se. Vi räknar med att kunna stå för resekostnader + övernattnig.

Academic Festival 2016

A formal invitation will be sent to all Fellows before the end of April. However, if you have decided to come, and if you want to give a presentation (typically 15 min), you can already now send me the title of your presentation to lars.broman@stromstadakademi.se. You may note that this year, only the Tuesday is for the general public, but that you and your guests are welcome all four days. As previous years, participation is free of charge; you only pay for the meals. It might be a good idea to reserve a hotel room rather soon; see e.g. <http://www.vastsverige.com/sv/stromstad/Boende/bo/>.

Akademisk högtid: Preliminärt program (31/3)

Måndag 27/6 Stadshuset Ledamöter och gäster

1330-1430 Styrelsemöte

1430-1530 Högtiden för ledamöter öppnas av Margareta Fredriksson. Diskussion: *Strömstad akademis framtida utveckling*

1530-1600 Fruktpaus.

1600-1730 Årsmöte.

1800-2100 Kommunens buffé. Vård Margareta Fredriksson.

Tisdag 28/6: Strömstad gymnasium, allmänheten inbjuds

0900-1100 Akademiska högtiden öppnas av kommunfullmäktiges ordförande Peter Heie. Därefter Bodil Jönsson: *Tiden, tiden, alltid denna tiden* (45 min). 3-4 presentationer av ledamöter.

1100-1130 Fruktpaus

1000-1700 Interaktiv utställning i ljushallen

1130-1300 4-6 presentationer: Tema *Barnbarnens århundrade*.

1300-1400 Lunchpaus (skollunch till självkostnadspris).

1400-1500 Installation av ledamöter (30 min). Installationsföreläsning av Christer Fuglesang (30 min): *Arbete och forskning på den Internationella rymdstationen*

1500-1530 Kaffe och kakor; Kommunen bjuder. Författare till antologin *Barnbarnens århundrade* signerar.

1530-1700 Strömstad Science Club (SSC) presenterar sig (15 min). Därefter 4-5 presentationer av ledamöter.

Ledamöter

1800-1900 Mingel med bubbel på stadshusets balkong; akademin bjuder

1930-2200 Galamiddag på restaurang Laholmen (ca 400:- exkl drycker).

Onsdag 29/6 Stadshuset Ledamöter och gäster

0900-1030 seminarium å 90 min om tvärvetenskap: *Krig och flyktingar: produkter av vad*, Ott, Windahl, Olivestam inleder.

1030-1100 Fruktpaus

1100-1300 2 seminarier å 60 min om tvärvetenskap: *Hållbar utveckling*, Broman inleder. *Hälsa och miljö*, Bergqvist inleder.

1300-1400 Lunchpaus (baguette i personalrummet; ca 75:-)

1400-1530 Parallella seminarier om andra projekt inkl ISREE 2017

1530-1600 Fruktpaus

1600-1730 Parallella seminarier om andra projekt inkl ISREE 2017

1800-2130 Båt till Furholmen. Räkbuffet (ca 350:- inkl båtresor, exkl drycker)

Torsdag 30/6 Ledamöter

Utflykt från 0900 till ca 1600; samåkning i egna bilar till Norge med studiebesök på Østvolds lasarett 10-12, lunch (ca 100:-), Inspiria Science Center med guidning av Geir Endregard och program i planetariet 1300-1500

Styrelsemöte med Strömstad akademi 12 mars 2017: Protokoll

Närvarande: Märta Rosenlind, Åsa Morberg, Aadu Ott, Mariana Back, Rune Wigblad, Gudmund Bergqvist, Kjell-Åke Forsgren (adjungerad), Lars Broman, Bodil Frisdal, Anders Gustavsson, Göran Bryntse.

- §1 Formalia: Val av mötesordförande Broman, -sekreterare Frisdal, justerare Rosenlind. Dagordningen godkändes.
- §2 Protokollet från föregående möte. Genomgång. Lades till handlingarna.
- §3 Inför årsmötet 28/6 2016
-- Kallelse och inbjudan skickas ut (inkl Østfoldmedia & svenska media) med brev och mejl före 1 maj.
-- Ärenden, se stadgarna:
-- Verksamhetsberättelse 2015 (styrelsens). Beslut per capsulam i maj.
-- Bokslut 2015. Godkändes. Styrelsen delegerar till Ott att attestera Bromans utlägg.
-- Verksamhetsplan 2016. Se nedan under "Rapporter". Förslag till årsmötet tas p.c. i maj.
-- Budget och ekonomin 2016. Not: I jämförelse med budgeten antagen av årsmötet 2015 tillkommer intäkter och utgifter för ISREE 2017.
-- Plan och budget för 2017. Förslag till årsmötesbeslut tas per capsulam i maj.
-- Val: ordförande, kassör, styrelse, revisorer, valberedning. Undran: skulle ordförande och rektor kunna vara olika personer? Beslut: Författningsbeskrivningar för rektor och prorektor tas fram per capsulam under maj. Beslut: Föreslå årsmötet en stadgeändring som innebär separata val av ordförande och rektor; att rektor väljs på 2 år jämna år och 1-2 prorektorer väljs på 2 år udda år; men 2016 på ett år; samt att rektor och prorektor(er) ej tillhör styrelsen. (Till valberedningen: Närvarande ledamöter kan tänka sig att sitta kvar. Forsgren kandiderar till styrelsen.)
- §4 Akademiska högtiden 27-30/6 2016
-- Inbjudan skickas före 1/5. Media inbjuds.
-- Program; se separat fil: Akademisk högtid, alternativt program.
- §5 Rapporter och föranledda beslut
-- Hänt i år. Lasse.
-- Beslut om titel på antologin som nu ligger hos förlaget Novus: *Barnbarnens århundrade - berättelser om en ny framtid*. (Diskuterade förslag till underrubrik: vår tids utmaning, framtidsberättelser, berättelser för en ny framtid, forskare blickar framåt, som om framtiden betyder något (Anders, Rune)
-- ISREE 2017. Lasse, Gudmund. Organisationskommittén träffades 1/2. Har fått 30000 av KS. Sökt 70000 från Wenner-Gren. Beslut (i efterhand): Kommitténs ledamöter enligt bilagt protokoll.
-- RESA och hållbart fossilfritt Koster. Möte i början av april. Göran, Gudmund
-- Tvärvetenskaplig akademi. 3 seminarier 29/6 under akademiska högtiden. Gudmund
-- Samarbete med skolan i Strömstad. Lasse träffar Heléne de Leuw 14/3. Aadu, Lasse.
-- Samarbete med Inspiria m m i Østfold. Akademiska högtiden besöker I. och sykhuset 30/6.
-- Redaktionskommittén. Anders, Gudmund. Kommittén träffas i Uppsala 13/4.
-- Nyhetsbrevet. Anders
-- Hemsidan. Lasse. Beslut: Duger som den är.
-- MegaMind. Mariana: Tydlig koppling med akademien. Museets ordförande är hedersprofessor i akademien. Flera ledamöter har bidragit i projektarbetet: Mariana, Aadu, Lasse, Bodil J. Hjärnan och lärandeperspektivet finns med. Museet är nominerat till Årets museum.
- §6 Nästa möte 27/6 1330. Par capsulam i maj.
- §7 Övriga frågor
-- Bjuda ledamöter på lunchmöten. Beslut: En gång per termin på varje plats: Falun, Göteborg, Lund, Stockholm, Strömstad, Uppsala.
-- Folkhögskola på Koster. Beslut: En bra idé. Ledamöter som föreläsare. Gudmund driver frågan från akademins sida.
- §8 **Mötet avslutas.**
-

Aadu Ott: Hänt i Göteborg: Om Richard Feynman & reflektioner om lärande

Igår, torsdagen den 17 mars, hamnade jag på Café - å - lär. Det var på ett föredrag om fysikern och Nobelpristagaren Richard Feynman (1918 – 1988).

Docent Hans Wennerström berättade, på ett engagerande sätt, om dennes liv och verk.

Det är värt att nämna att Café – å – lär har blivit en mäktig, publikdragande institution i sig. Jag, och nära 200 andra intresserade, besökte nummer 252 i ordningen av Café –å – lär, som äger rum varje torsdag klockan 15.00 – 16.00. Platsen är Vera Sandbergs allé nr 8.

Det börjar alltid med ett föredrag på c:a 30 minuter följt av tid för frågor och diskussion.

Professor Per-Olof Nilsson, som i många år har lett Café – å – lär, månar om att vid varje tillfälle ha en etablerad och, i sitt ämne väl insatt, föreläsare. Framgången för detta projekt visar att det finns ett genuint intresse för föredrag som baseras på "vetenskap och beprövad erfarenhet".

Jag skall inte återberätta vad föreläsaren sade – den intresserade kan inhämta fakta om Richard Feynman på Wikipedia.

Däremot kan det vara intressant att reflektera över vad som sades och inte sades.

Jag tänker ofta på den postmoderne filosofen Bruno Latours tes om att "*The reader is the writer of the text.*"

Det påståendet gäller, tycker jag, lika mycket ett föredrag som man lyssnar till:

"*Vad är det för egna frågor som presentationen ger upphov till?*"

Det bästa föredraget är ett sådant som inte strävar efter att tömma ut ett ämne (vilket naturligtvis är ogörligt) utan lämnar utrymme för egna tankar (dvs kopplar till och berikar de egna neuronala nätverken).

Vilka tankar väckte då föredraget om Richard Feynman? Jo, jag har fastnat för ett citat (som inte nämndes vid föredraget).

Feynman framhåller att "*Science is not about what we know. Science is about what we don't know.*"

Liknande tankar har förts fram av den danske poteten Piet Hein som framhöll att:

"*Hjärnan skall inte vara ett lager utan en verkstad.*"

Fysikern Albert Einstein hade en liknande tanke: *Die Natur ist nicht eine Angabe sondern eine Aufgabe.* Ordleken förlorar sin stringens vid ett försök till översättning. *Angabe* syftar på något angivet, uppgivet, redan upptäckt och *Aufgabe* syftar på att studier av naturen utgör en forskningsuppgift.

Jag vill hävda att författarna till dessa tre yttranden, på olika sätt, vill beskriva förhållandet mellan människan, hennes vetenskap *Science* och beforskningen av den omgivande miljön, naturen.

Det viktiga därvid, tycker jag, är *gränsöverskridandet* från det kända, dvs från den redan erkända och beprövade vetenskapen till det okända. Från kunnande, om sådant som finns i böcker, till kunskapande, forskande, som skapar nytt kunnande.

Men då Piet Hein framhåller att hjärnan inte skall vara ett lager så är dock förutsättningen för forskning att man har ett rejält och relevant lager av kunskap att utgå från.

Om vi omsätter detta i den kontext som ett klassrum innebär så finns det, en från högre ort, uttalad strävan efter att lärare skall beforska sin egen undervisning.

Kanske innebär det att lärares roll i klassrummet måste beaktas utgående från ett mer forskningsrelaterat perspektiv?

Eftersom jag, i likhet med Feynman, är fysiker så undrar jag om det inte finns anknytningar mellan de till synes disparata ämnesdiskurserna fysik och pedagogik?

Varje fysiker, "som är värd sitt salt", bör kunna undervisa sina elever om kunnande inom de tre viktiga nivåerna i den fysiska naturen:

Det stora Universum, där relativitetsteorierna gäller,

Vår vardagsvärld, där teorier som Newtons mekanik och Maxwells elektrodynamik gäller,

Mikrokosmos där lagar om atomer och deras växelverkan beskrivs av kvantfysiken.

Jag vill hävda att en intresseväckande undervisning i fysik kräver att läraren obehindrat kan röra sig mellan dessa nivåer. På så sätt kan läraren ge en sammanhängande bild av de naturvetenskapliga fragment som elever får från media.

Skulle det vara förmätet att föreslå att en lärarutbildning på samma sätt kräver kunnande på följande tre olika nivåer?

För klassrummets makronivå, är Vygotskys sociokulturella teori för lärande tillämplig, men dock i uppgraderad form,

För individens lärande gäller kognitiv psykologi, kanske Piagets konstruktivism,

På mikronivån gäller insikter neurovetenskap, dvs hur man går "*from Brain to Mind*".

Begreppet Mind är svåröversatt, men utgör lärarens arbetsarena.
Neuroforskaren Steven Pinker framhåller att: "*Mind is what Brain does.*"

Även här vill jag hävda att undervisning och lärande i ett klassrum gagnas om såväl lärare som elev vet hur det lärande organet, hjärnan, fungerar. Kanske är det då som en lärare eller elev kan utgå från passivt inhämtande av kunskap till aktivt kunskapande?

Kan beaktande av tre begrepp få eleven att lära effektivast om lärandets objekt är: *Självvalt, meningsfullt och utmanande?*

Lämplig litteratur, som underbygger ovanstående tankar och påståenden, kommer att presenteras i en kommande artikel.

Fredagen den 18:de mars 2016.

Aadu Ott

Aadu Ott: Händer i Göteborg

Nu har programmet för Göteborgs stora och årliga Vetenskapsfestival
Göteborgs kunskapssamhälle bjuder på.

Allt är helt gratis och äger rum i de olika högskolornas lokaler samt på offentliga lokaler som bl.a. Bältesspännarparken och Östra Nordstan.

Aktiviteterna sker under dagarna från onsdagen den 13:e april t.o.m söndagen den 17:e april.

Tid och plats anges, för varje aktivitet, i programmet.

Som exempel kan nämnas att på sidan 51 i programmet finns en intressant presentation:

Albert och Harry - Två vagabonder i Kosmos

Albert Einstein och Harry Martinson "medverkar" i en fiktiv, posthum diskussion om sina liv och livsverk.

Presentatörer: Aadu Ott & Aslaug Ott

Nyckelord: Debatt/samtal/Naturvetenskap/Kultur/Humaniora

Plats: Göteborgs universitet: **Pedagogen**, Hus A, Sal AK2 138

Tid: Lördagen den 16 april, kl: 14:00 - 15:00

Stadens sommargäster möter västsvensk kustbefolkning

Föreläsning

I västra Sverige har sommarbesökare från städerna länge åkt till vissa kustplatser/orter. Kontakten med turisterna var en ny upplevelse för lokalbefolkningen på 1880-talet. Från denna tid och framåt, har stadsbor med högre socialrang sökt avkoppling.

Medverkande: Anders Karl Gustaf Gustavsson, Kulturstudier, Oslo universitet och Strömstad akademi

Programkategorier: Humaniora

Adress: Nordstadstorget

Närmaste hållplats: Brunnsparken

Tid: Lördagen den 16 april, kl: 12:00 - 12:40

Gunnar Windahl:

Tillbaka till medeltiden. Del II: Ideologi, nationalism och religion

I detta avsnitt kommer jag att problematisera begreppet ideologi och framför allt nationalism. Nationalism behandlas ofta som ett klumpbegrepp när det egentligen är en familj av olika ideologier. Hur religion och olika former av nationalism kan samverka exemplifierar jag med utgångspunkt från dagens Ryssland. I del I utlovade jag också en diskussion om förhållandet mellan ideologi och vetenskap men skjuter den diskussionen på framtiden då den efter närmare eftertanke tarvar ett eget och mer omfattande avsnitt.

Ideologi

Antoine Destutt de Tracy präglade termen 'ideologi' i efterdyningarna av den Franska Revolutionen i avsikt att skapa ett särskilt studium av idéer (Freedon, 2003). Han försökte grunda tanke- och handlingsideal på empiriskt verifierbar basis utifrån vilka såväl kritik av idéer som en vetenskap om idéer kunde framspringa. Uppdraget var i linje med den positivistiska rörelsen som präglade Frankrike vid denna tidpunkt. Man önskade studera samhället med de precisa redskapen som kännetecknade naturvetenskapen.

Marx och Engels (*The German Ideology*) brukade termen på ett annorlunda sätt. De reagerade på de rådande tyska kulturella och filosofiska tankemoden de hade bevittnat. Den andliga och romantiska framtoningen i tysk idealism var enligt dessa herrar bemängd med felaktiga uppfattningar. En av dessa var att tillskriva tankar, idéer och medvetande en oberoende existens (Platon) när man försökte ersätta illusoriska tankar med korrekta. Men när man gör så fäktade tyska filosofer mot fraser snarare än att komma till tals med den verkliga världen menade Marx och Engels. Filosofin dolde således verkligheten och omfattade den form som Marx och Engels kallade en ideologi. De framhöll att 'in all ideology men and their circumstances appear upside-down as in camera obscura'. Med denna analogi menade de att ideologi var en inverterad spegelbild av den materiella världen, ytterligare förvrängd av det faktum att den materiella världen själv var föremål för dehumaniserande sociala relationer under kapitalismen. Ideologins roll var att släta över dessa motsägelser genom att få dem att framstå som nödvändiga, normala och följdriktiga. På detta sätt kunde social sammanhållning upprätthållas och befrämjas. Ideologi var en sublimering - i dess olika förklådningar som moral, religion och metafysik - av det materiella livet. Dessutom spreds ideologi av dem som var specialister på denna mentala sublimeringsaktivitet: präster som erbjöd 'frälsning' var ett tidigt exempel på denna emancipation från den verkliga världen. Denna spridning kunde vara en avsiktlig manipulation, men den kunde också - i synnerhet för Engels - vara en omedveten eller självbedräglig process. Ideologi var en manifestation av arbetsdelningens fördärliga effekter. I detta fall orsakade arbetsdelningen att mänskliga tankar abstraheras från den materiella världen och gav istället upphov till världsfrånvärd ren teori, etik eller filosofi.

Vidare gjorde Marx och Engels den välkända kopplingen mellan ideologi och klass när de menade att den härskande klassens idéer också var de härskande idéerna.

Det råder ingen tvekan att Marx och Engels bidragit till att termen 'ideologi' har för många fått en negativ innebörd. Men övertygelser spelar roll på många områden och i synnerhet i politiken då de vägleder frivilliga handlingar. I synnerhet kan människor bli politiskt mobiliserade eller förlamade, inte bara av materiella intressen utan också av ideal, såväl ädla, som demokrati och jämlikhet, som tarvliga som etnisk rensning och världsherravälde.

Vi definierar en ideologi som ett trossystem bestående av (a) svepande sanna eller falska påståenden som 'De flesta medborgarna i vårt land är fattiga'; (b) välgrundade eller grundlösa värdeomdömen som 'Fattigdom är motbudande'; (c) uppnåbara eller ouppnåbara sociala mål som 'Låt oss utrota fattigdom'; och (d) realistiska eller orealistiska sociala medel som 'Låt oss använda oss av demokratiska metoder för att utrota fattigdom' (Denna definition är hämtad från Mario Bunges arbete "*Social Science under Debate*").

Jag kommer inte att beröra våra nutida politiska ideologier, liberalism, konservatism och socialism utan koncentrera mig på den för våra syften relevantare nationalismen.

Nationalism är ett typologiskt begrepp

Vanligtvis uppfattas nationalism som en ideologi inriktad på *en nations exceptionella värde* i egenskap av formandet av människors identitet samtidigt som den ofta betonar dess *överlägsenhet* gentemot andra nationella entiteter och som också berättigar de krav en nation kan ställa på sina medborgares

tänkande och beteende. Poängen är att den inte gör något mer. Den diskuterar säkert inte en rättvis fördelning av knappa tillgångar - den berömda frågan 'vem får vad, när och hur', central inom politiken. Medan den konstant propagerar för nationell bestämmanderätt eller frigörelse från yttre maktutövande när nationen ifråga inte styrs av en oberoende stat, är den förtegen gällande individens frihet och rättigheter och om det önskvärda förhållandet mellan de offentliga och privata sfärerna.

Nationalism har varit en viktig politisk kraft alltsedan den Amerikanska Revolutionen och Napoleonkrigen samtidigt som den nonchalerats av ledande politiska teoretiker. Som Bunge (2009) och McAdam et. al (2001) framhåller gör man ingen åtskillnad mellan bottom-up och topdown, defensiv och aggressiv nationalism och inte heller mellan ekonomisk, politisk och kulturell nationalism.

Som Bunge konstaterar måste en teori om nationalism åtminstone erbjuda en typologisk framställning om nationalism, då varje nationalistiska rörelse har sin egen dynamik. Exempelvis är defensiv ekonomisk nationalism en reaktion mot ekonomiskt beroende; defensiv politisk nationalism ett svar på främmande inblandning och defensiv kulturell nationalism en nations uppgift att värna sitt kulturarv. Man kan omfatta någon av dessa utan de andra. Exempelvis är Quebecseparatisterna politiska nationalisterna medan de inte störs av den amerikanska infiltrationen i Quebecs ekonomi och kultur.

Nationalism kan vara defensiv (således i princip godartad) eller aggressiv (således i princip skadlig) men i båda fallen kan de antingen ta till fredliga eller våldsamma medel. Exempelvis tog de radikala irländska och indiska nationalisterna till vapen för att bekämpa de engelska ockupanterna, medan Gandhi endast brukade civil olydnad mot samma fiender. Båda stred för territorium, ekonomi, självstyrelse och kultur.

Vi bör alltså skilja mellan följande primära typer av nationalism:

Territoriell = Försvar eller erövring av territorium.

Biologisk (etnisk) = Beskydd eller förtryck av en eller flera etniska grupper.

Ekonomisk = Ekonomisk protektionism eller expansion.

Politisk = Emancipation eller förtryck av en nation eller del av denna.

Kulturell = Beskyddande, hegemonin eller undertryckandet av en nations kulturella arv, i synnerhet dess språk.

Följaktligen finns det allt som allt fem grundläggande typer av defensiv nationalism och ytterligare fem varianter av aggressiv nationalism. Förutom defensiv och aggressiv nationalism skiljer vi mellan top-down nationalism (stat eller elitstyrd) och bottom-up nationalism (mobilisering av gemensamma nationella sentiment där målet kan vara en "ren" nationalstat där endast en våldsbenägen gruppkultur existerar (ex. etnisk rensning).

Samspelet mellan nationalism och religion i dagens Ryssland

Det saknas sannerligen inte exempel på allianser mellan nationalism och religion i vår tid. Jag nämnde Polen och Ungern i del I. I USA ser vi hur israellobbyn samarbetar med den kristna högern för att straffa eller belöna kongressledamöter och senatorer utifrån graden av lojalitet med staten Israel och dess expansiva bosättningspolitik på ockuperad mark och andra förehavanden i Mellersta Östern.

Ryssland är ett annat iögonfallande exempel. Utgående i huvudsak från en essä författad av Perry Anderson (2015) skall jag försöka redogöra för de stora dragen i samspelet religion/nationalism i detta land.

Den kulturella scenen på alla nivåer präglas i Ryssland av strömningar av nostalgi för dess imperialistiska och klerikala historia. Här intar den ortodoxa kyrkan en särställning då den är den enda institution i landet som hållit sig vid liv sedan tsarernas tidevarv. Jeltsin återbördade en ansevärd mängd av dess förrevolutionära tillgångar och gjorde den igen till en lysande institution med omkring åttahundra munkkloster, sex Tv-kanaler samt gav den en framträdande roll vid alla statsevenemang av betydelse. Putin, som gärna visar upp sitt aluminiumkrucifix på sin muskulösa bröstorgel uppger sig vara en hängiven kristen och har personligen möjliggjort återföreningen av de ortodoxa kyrkorna i diaspora och hemlandet efter att de glidit isär. Han tar ofta med sig Patriarken på sina resor till utlandet. Precis som den Ryska Federationen är en multi-etnisk - men i sanning inte en multi-kulturell stat, så är kyrkan också officiellt skild från staten i Ryssland, där varje trosuppfattning: Ortodoxa, islam, buddism, judendom är lika inför lagen - ingendera har en särställning. I verkligheten kan lokala makthavare i Moskva förbjuda någon att bära ett plakat som bara återger denna klausul i konstitutionen på grund av att texten anses provocerande.

Den ideologiska förbindelselänken mellan land, stat och religion är **en** tro, endast en. För Putin är den ortodoxa kyrkan Rysslands 'statgjutna tradition'. För Patriarken Alexei II 'it is only on the basis of the Orthodox religion, that the Motherland can regain her magnificence'.

Nationens nationalsång, med ny text år 2000, lyfter fram en formulering hämtad från den ortodoxa liturgin och som deklarerar att Ryssland är ett 'Fosterland Beskyddat av Gud'.

Vilken påverkan, om någon, har kyrkans återkomst haft på kulturen i stort? Anderson visar att den är påtaglig. Han skriver "The author of the best-selling title of 2012 was Archimandrite Tikhon Shekunov, an intimate of Putin, and producer of a popular television documentary chronicling the decline of Byzantium under the corrosive moral influence of the West. His *Everyday Saints* - 'simple, luminous tales of ordinary Christians' - sold over a million copies in a year. Not everyone was spellbound: to the indignation of its admirers it did not quite win the country's Booker Prize. But, within the intelligentsia itself, in one - usually, though not invariably, somewhat higher - register or another, religion is in vogue. Russian cinema offers some of the most striking examples of the cross-breeding of retro-nationalism with neo-pietism in the service of the regime. At the box-office end of the market, blending commercial spectacle and middle-brow pretension, is Nikita Mikhalkov, the country's Steven Spielberg. Once a caryatid of the Soviet cultural establishment after the fall of the USSR he swiftly announced his conversion to Christianity, secured official funding for his patriotic blockbuster *The Barber of Siberia*, in which he himself plays an imposing Alexander III; moved to maudlin narratives of White generals of the Civil War area, and in 2005 produced a fawning film- portrait of Putin in honour of his 55th birthday, depicting him as a latter day - but by no means everyday - political saint".

Slutord

Det är min förhoppning att dessa två texter kan bidra till läsarens förståelse av skeenden i vår samtid som våra media inte tar sig tid att problematisera. Samtidigt kanske jag slår in öppna dörrar då jag inte vet vilka kunskaper läsaren sitter inne med. Jag finner det hur som helst vårt besväret att dela med mig av vad jag själv finner angeläget att fundera över i dessa turbulenta tider.

Litteratur

Perry Anderson, *Incommensurate Russia*. *New Left Review* 94, July-August 2015.

Mario Bunge, *Social Science under Debate*. University of Toronto Press, 1998.

Mario Bunge, *Political Philosophy*. Transaction Publishers, 2009.

Michael Freeden, *Ideology. A very short introduction*. Oxford University Press, 2003.

Dough McAdam, Sidney Tarrow & Charles Tilly, *Dynamics of Contention*. Cambridge University Press, 2001.

Göran Bryntse: Projekt Hållbart fossilfritt Koster

Projektet "Hållbart Kosteröarna 2025 baserat på 100 % förnybar energi" drivs av bl a Strömstad akademi, med Göran Bryntse som projektledare. Det syftar till att göra Kosteröarna till ett pilotprojekt för Sveriges övergång till 100% förnybar energi.

En stor del av energianvändningen på Kosteröarna går till dieselbränsle för färjor och trålare. Nu finns planer att redan 2016 starta en elfärja mellan Strömstad och Kosteröarna. Tekniken med elfärjor är nu tekniskt och ekonomiskt mogen och Vattenfall kan tänka sig att bygga laddstationer till färjorna. Kontakter med Vattenfall pågår.

Trålarna kan sannolikt gå över till HVO-diesel. Tester kommer att utföras 2016.

En annan intressant aspekt på Kosteröarna är att det kan bli ont om vatten sommartid på grund av den stora turistillströmningen. Här har dnv gl, före detta Norske Veritas, presenterat ny teknik baserat på vågkraft. En guppande boj kan med hjälp av våginducerad energi avsalta havsvatten i en osmotisk och energisnål process. Då problemet är vanligt på turistöar kan denna vågenergiteknologi få stor spridning i kusttrakter. Det finns också ett stort intresse för solenergi på Koster, en av Sveriges soligaste platser. Bygandet av solenergitak har redan kommit igång och blir sannolikt en omfattande verksamhet 2016.

Det planeras också för en bioenergibaserad värmecentral i tätorten Ekenäs på Sydkoster men det är idag inte prioriterat. Ytterligare några projekt diskuteras, bl a en satsning på energieffektivisering och på ett flytande vindkraftverk utom synhåll från Kosteröarna. Elmoppar finns redan flera stycken på öarna och kommer att kompletteras med elbilar framöver.
